

Зацвярдзелыя зычныя гукі. Правапіс слоў з імі

50. Прачытайце словы. Выразна вымавіце першы гук у кожным слове. Ён цвёрды ці мяккі?

Жыта, **дж**ала, **р**аніца, **ч**апля, **ш**эрсець, **ц**ырк, **ж**ук.

Якія літары пішуцца пасля выдзеленых літар?

Зацвярдзелыя зычныя гукі [р], [ж], [ш], [ч], [дж], [ц] не маюць парных мяккіх. Пасля літар, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі, пішуцца *а, о, у, ы, э: шафа, жолуд, рука, цыбуля, рэха, джэм.*

51. Разгледзьце стужку гукаў. Якія гукі толькі цвёрдыя і ў рускай, і ў беларускай мовах?

[р]	[ж]	[ш]	[ч]	[дж]	[ц]
-----	-----	-----	-----	------	-----

52. Прачытайце.

Чысты, час, гарачы, чуб, човен, чэк.

Якія словы аднолькава пішуцца, але па-рознаму вымаўляюцца ў рускай і беларускай мовах?

53. Дапоўніце сказ слоўнікавым словам і запішыце.

Гарадская падземная электрычная чыгунка — гэта

Падкрэсліце ў словах літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі і галосныя пасля іх.

54. Дапоўніце словы ў слупках патрэбным складам або літарай. Што абазначаюць гэтыя словы?

ба	ка	г
..ян	дуд..	..ітара
..рабан	скрып..	..услі
..лалайка	жалей..	..армонік

Знайдзіце і выпішыце словы з зацвярдзелымі зычнымі гукімі. Назавіце гэтыя гукі. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі і галосныя пасля іх.

Словы другога слупка вусна расстаўце ў алфавітным парадку.

55. Прачытайце верш. Ці правільна зайчык вывучыў ноты? Што выклікала ў вас усмешку?

Зайчыкавы ноты

У музычнай школе
зайч..к дзень прабыў.
— До-рэ-мі-фасоля! —
ноты ён вуч..ў.
Потым ля загона
рваў стручкі за трох.
І спяваў натхнёна:
— До-рэ-мі-гарох!

В. Гардзей.

Выпішыце выдзеленыя словы. Устаўце прапушчаныя літары, растлумачце іх правапіс. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі і галосныя пасля іх.

56. Спішыце скарагаворку. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі.

Б'е баран у барабан, барабаншчык наш баран. (*А. Вольскі.*)

57. Прачытайце скорогаворкі. Навучыцеся правільна вымаўляць іх.

Цэлы месяц міла-люба
грэлася пад сонцам бульба.

Шэпча, шэпча небыліцы
ў чэрвені жыта пшаніцы.

За шырокім шэрым тынам
узрушана шуміць ляшчына.

С. Шах.

тын — рус. забór
узрушана — усхвалява́на

Выпішыце словы з зацвярдзелымі зычнымі гукамі [ж], [ш], [ц]. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі і галосныя пасля іх.

Будзьце ўважлівыя! _____

У беларускай мове пішам:

жыво́т

шы́шка

цэме́нт

жэ́ле

шэ́ць

цэ́х

58. Дапоўніце словы ў слупках патрэбнымі спалучэннямі літар.

ЖЫ ШЫ
..та
..пшына
каню..на

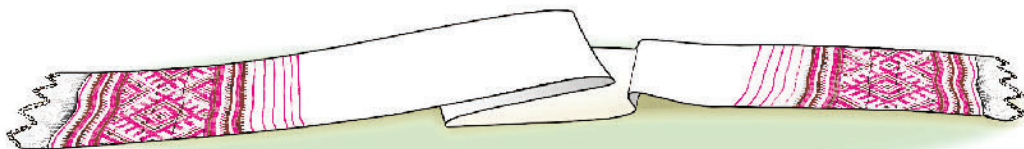
ЖЭ ШЭ ЦЭ
..рань
..ле
..гла

цэ́гла — рус. *кирпич*
шэ́рань — рус. *и́ней*

59. Паслухайце тэкст. З чаго раней выраблялі ручнікі? Як іх упрыгожвалі?

Ручнікамі карыстаюцца на Беларусі з даўніх часоў. Асноўнымі іх колерамі заўсёды былі белы і ч..рвоны. Раней ручнікі ткалі з лёну на кроснах, упрыгожвалі выш..ўкай, карўнкамі. Імі карысталіся кожны дзень. Без прыгож..х ручнікоў не абыходзілася ніводная важная падзея ў жыцці ч..лавека.

карўнкі — рус. *крўжево*
крóсны — *ткацкі станок*

Якія літары трэба ўставіць у словы? Растлумачце іх правапіс. Выпішыце словы з прапушчанымі літарамі.

Рм Дапоўніце сказы патрэбным словам. Запішыце.

На кухні матуля павесіла прыгожы
Гэты ... вышывала мая бабуля.

Падкрэсліце літары, якія абазначаюць зацвярдзелыя зычныя гукі.

60. Прачытайце тэкст. Як вы віншуеце сваіх матуль з днём нараджэння?

Наташ..на бабуля выш..вае прыгож..я абрўсы, ручнікі. Яна навучыла і ўнучку. Дзяўчынка выш..вае сурвэтку. Наташа рыхтуе падарунак матулі да дня нараджэння.

Растлумачце правапіс прапушчаных літар. Спішыце сказы, у якіх ёсць словы з прапушчанымі літарамі. Падкрэсліце літары, якія ўставілі.

61. Прачытайце. Чаму так гавораць?

Чуж..м розумам не праж..веш.
Шануй старэйш..х, барані́ малодш..х.

Раствлумачце правапіс прапушчаных літар.
Спішыце. Падкрэсліце літары, якія ўставілі.

62. Прачытайце словы першага слупка. Які гук абазначаюць выдзеленыя літары?

цуд	білет — білецік
цырк	куст — ...
цацка	бант — ...
цыбуля	кот — ...

Прачытайце словы другога слупка. Які гук абазначаюць выдзеленыя літары?

Змяніце словы другога слупка па ўзоры. На які гук змяняецца [т] пры змякчэнні?

Завяжы вузялок!

У беларускай мове ёсць цвёрды гук [ц] і мяккі гук [ц']. Яны не ўтвараюць пары па цвёрдасці-мяккасці.

63. Прачытайце. Выпішыце словы, у якіх літара **ц** абазначае зацвярдзелы зычны гук. Падкрэсліце літары, якія пішуцца пасля **ц**.

Сцяна, цукар, вецер, раніца, касцёр, цэгла, сцюжа, цымбалы, цішыня.

Сярод слоў знайдзіце назву музычнага інструмента. Як называюць чалавека, які іграе на цымбалах?

64. Прачытайце верш.

Жа́біны канцэ́рты

На балоце, пры рацэ,
дзіўны хор дае канцэрт.
— Ква-ква-ква! —
пяе балота.
Не канцэрт — адна смяхота!
— Ква-ква-ква! —
гайдае долы.
Слухайце **КВ**Анцэрт вясёлы.
К. Камейша.

Выпішыце ў адзін слупок словы з зацвярдзелым гукам [ц], а ў другі — словы з мяккім гукам [ц’].

65. Прачытайце. Адгадайце загадку.

Вось загадка для Андрэйкі:
там і шпалы ёсць, і рэйкі,
малаточкі па іх б'юць
і мелодыю вядуць.

У. Мацвеенка.

Спішыце загадку, напішыце адгадку. Назавіце словы з мяккім гукам [ц']. Падкрэсліце слова з зацвярдзелым гукам [ц].

66. Прачытайце прыказку. Якому чалавеку можна лёгка ўсё растлумачыць?

Разумнай галоўцы досыць два слоўцы.

дóсыць — дастаткова

Запішыце прыказку пад дыктоўку настаўніка. Падкрэсліце літару, якая абазначае зацвярдзелы гук [ц].

67. Прачытайце. Спішыце.

Маме падарунак —
моцны пацалунак,

сястры — усмешка,
брату — пацешка.
Н. Галіноўская.

Падкрэсліце літару **ц**, якая абазначае мяккі гук [ц’], адной рыскай. Літару **ц**, якая абазначае зацвярдзелы гук [ц], падкрэсліце дзвюма рыскамі.

Звонкія і глухія зычныя гукі. Іх абазначэнне на пісьме

Успомніце з урокаў рускай мовы _____

Якія зычныя гукі з’яўляюцца звонкімі, а якія — глухімі? Прыведзіце прыклады зычных гукаў, якія вымаўляюцца з голасам і шумам; толькі з шумам.

68. Паслухайце словы.

борт — порт

зала — сала

дзерці — церці

жар — шар

дача — тачка

Джэк — чэк

Прачытайце пары слоў. Якія зычныя гукі ў пачатку слова вымаўляюцца звонка, а якія — глуха?